

Írta: Barta György

Gyermekkoldusok² A főváros „színhelyei”

Emlékszem: Franciaországban, Lyonban láttam őket először 1989-ben. A pályaudvar előtt húzódó sztráda oldalában álltam, stoppoltam, nem vettek fel. Egy híd volt a közelben. Népes cigánycsalád tanyázott alatta, szülők, rokonok, gyerekek, éppen vacsorára készültek. A híd oltalmat nyújtott az eső elől. Hátrább, de még szintén a híd alatt, a cigánycsalád két tagja (két férfi) egy jobb állapotban lévő roncsautóval próbált meghúzatni egy másik, rosszabb állapotban lévőét. Nem nagyon ment, a másik roncs nem indult be. Mentek körbe-körbe, éktelen hangosan; a családot nem nagyon zavarta, készült a vacsora, a körül gyülekeztek. Talán tízen is lehettek.

Egyre jobban esett, és már vagy egy órája álltam ott az esőben anélkül, hogy bárki felvett volna. Ereztem, hogy oda kéne mennem ezekhez a cigányokhoz – de gögös természetemnek nem nagyon akaródzott. Mit csináljak ott, mit mondjak nekik?!

Egyre jobban esett azonban az eső kint a sztrádán, ronggyá ázni nem akartam, és csak egyetlen menedék volt: beállni a híd alá, a cigányok mellé.

Elindultam, gondoltam majd csak lesz valahogy.

Lett. Az idősebb nagymama-típusú cigányasszony – aki a vacsorát főzte – megszólított (nem tudtam eldönteni milyen nyelven), de az volt a lényege, hogy a tíz-tizenkét tagú család szegényes vacsorájából meg akar kínálni. Ismeretlen, számomra inkább visszataszító étel volt az, amit főztek. A lábas tisztaságban sem voltam bizonyos. Nem mertem elfogadni.

„Nem – mondtam –, köszönöm!” Cserébe próbáltam barátságos lenni – ez viszont nem nagyon ment.

Kiderült, hogy Romániából jöttek, cigányok, egyikük még tudott is egy-két szót magyarul.

Még tartott a disputa az egyik fiúval (éppen Bibliát olvasott), amikor az egyik cigány férfi csendesen hozzám lépett. (Nyilván láthatott, ahogy ott álltam az esőben, az út mentén.)

– Tessék – mondta románul. – A názáreti Jézus nevében... – és a kezembe nyomott hatvan frankot.

Döbbenetes érzés volt.

Harminckét éves voltam akkor. Ismeretlentől jelentősebb összeget ezalatt a harminc év alatt soha nem kaptam. (Szükségben sem.) Végig stoppoltam kb. 1500 km-t Franciaországban – bár sokan felvettek, pénzt soha senki nem kínált egész ott-tartózkodásom alatt (máshol sem). Úgy éreztem, a Jóisten most megtanított valamire. (Megtanultam?) Meghatódtam és nagyon szégyelltem magam. Kiderült, hogy bevételük nagy része – így az én 60 frankom is – abból származik, hogy a családban lévő két-három gyermek apró táblácskákkal járja a várost: „Román menekült vagyok, éhes vagyok, kérem, segítsen”. Az így összegyűlt bevételt osztották meg velem. Gyakorlatilag – úgy tűnt – ők tartották el az egész tíztagú családot (és most engem is).

Hívó család volt, pünkösdisták. Lopni nem loptak. Munkát nem nagyon találtak. (Se nyelvtudás, se megnyerő kinézet.) Élték megszokott cigányéletüket együtt, családban, az otthon melegét nyújtva egymásnak és ezeknek a gyerekeknek, akik napközben járták a várost.

² (A Pro Domo Alapítvány Koldusok c. pályázatán III. díjat nyert pályázat)

Nem ideális élet. De biztos, hogy „ki kell őket gondozni” belőle? Biztos, hogy ez a három koldus gyerek családjáról leválva a francia szocháló oltalmában jobb emberré válna? (Megkockáztatom: a magyar szocháló oltalmában?) Nem biztos: Van megoldás? Biztos van. Én nem tudom.

Ezek a kérdések bennem voltak akkor is, amikor egy évvel később már a GYIVI „utcai gondozójaként” itt Pesten is találkoztam ilyen koldus gyermekekkel. Feltűntek az Astoriánál, a Blahán – és számos más helyen is. Tábla volt náluk. Szinte szakasztott olyan, mint amelyet Franciaországban láttam.

Megjelentek a szülőkkel együtt kolduló gyermekek is. Ki ne emlékezne a metró kocsikon végig vonuló, éneklő, keresztet vető, nagyszoknyás asszonyra, aki maga után vonszolva gyermekét román (?) vallásos énekeket adott elő? Megjelentek, és mi nem nagyon tudtuk mit kell tennünk, és adtunk nekik. A szomszédainknál (Románia, Ukrajna, a volt Jugoszlávia) uralkodó nyomor betört pesti szürke közömbösségünkbe.

Fizettünk, mert borzalmas volt. Fizettünk (mi gondozók), hogy egy pár forinttal elcsitítsuk lelkiismeretünket. Fizettünk – amíg rá nem jöttünk, hogy rászédnek minket.

De ekkor aztán annyira felismertük az igazságot, hogy már azoknak sem adtunk, akik pedig tényleg rászorultak lettek volna. Akkor elkezdtünk nem adni, mert nem is igazán van kifacsarva a lábuk, mert csalnak, mert kihasználnak minket... De sokszor az ember érezte, amikor újra és újra találkozott velük, hogy az igazság talán mégis más, összetettebb, nem ilyen... De akkor milyen?

Erre szerettünk volna választ kapni. Amikor már hetente hat gyereket hoztak be intézményünkbe (GYIVI, Alföldi utca) csavargásért illetve koldulásért, utcai gondozó kollégámmal úgy éreztük, nem várhatunk tovább, tennünk kell valamit.

Nem tudtunk sokat. Voltak sztereotip hipotéziseink arról, hogy kik ezek a gyerekek. Feltételeztük, hogy cigány származásúak, szociális indíttatásból, maguknak, illetve családjuknak koldulnak, feltételeztük azt is, hogy egyénileg koldulnak: nincs összefüggés egyes gyerekek között. Úgy véltük, hogy az egyes gyerekek tartják a koldulási helyüket – nem „mozognak!”. Valószínűleg – véltük – nem magyarországiak (nálunk ez nem volt eddig, nincs ekkora nyomor – új a „műfaj”). Tudtuk, itt lesznek egész ősszel, hogy megfigyelhessük őket, s mi majd szóra bírjuk őket kedves mosolyunkkal, egy-egy húszassal, jó szóval és ki fogjuk deríteni, hogy is van ez.

A helyszínek

1994. szeptember 15-én kezdtük el Nagy Feltáró Munkánkat. Ketten vágtunk bele a dologba, érzékeny lelkű utcai gondozó kollégámmal. Úgy gondoltuk, felosztjuk egymás között a várost (Buda és Pest): Kijárunk majd a forgalmasabb helyekre, és egy hónapon keresztül (tehát október 15-ig), megfigyeljük majd ezeket a gyerekeket. Úgy gondoltuk, ennyi idő elegendő lesz ahhoz, hogy feltérképezzük mozgásukat, módszerüket, azt, hogy kik ők, mikor és hogyan „dolgoznak”. Ez volt az első nagyobb tévedésünk.

Kiderült, hogy a város csaknem minden jelentősebb gócpontján, a Pillangó utca kivételével a metró teljes vonalán, a McDonald's éttermek előtt, az áruházak előtti parkolóokban, pályaudvaroknál stb. ott vannak ezek a gyerekek – felnőttel vagy felnőtt nélkül, és „dolgoznak”.

Igen nagy volt tehát a vizsgálandó helyszínek száma – időnk, pedig véges. Ahhoz feltétlenül véges, hogy minden nap órákat töltsünk az egyes helyszíneken pontosan

megfigyelve a gyerekek szokásait (kik, mikor érkeznek, mennyi időt töltenek koldulással, hova mennek utána, kikkel tartanak kapcsolatot stb.).

Körülbelül egy hét után világossá vált számunkra, hogy más módszer után kell néznünk. Végiglátogatva a jelentősebb helyszíneket, elkezdtünk tehát beszélgetni árusokkal, metrórendőrökkel, közterület-fenntartókkal, újságárusokkal – egyszóval azokkal az emberéssel, akik naponta figyelemmel tudják kíséni ezeknek a gyerekeknek minden ténykedését. Beszélgetéseknek az alapján kialakult égy kép. Felszínesen, vázlatyszerűen, de körvonalazódott a gyerekek élete. Ezt a vázlatot szeretnénk itt közzétenni, mert bár nem több mint vázlat, elmond olyasmit is – ami legalábbis számunkra– újdonság.

Az első meglepetés az volt, hogy az általunk ismert két legfrekvenciáltabb helyről (Skála, Fehérvári út, illetve Keleti pályaudvar) megfigyelés időpontjában (szeptember 17-20.) már egyszerűen eltűntek nyomtalanul – és velük a pereputty is (szülők, nagynénik), akik „üzemeltették” őket. (Megfigyeléseink szerint azóta sem bukkantak fel.) Jól jövedelmező hely volt pedig ez egy kolduló család részére: szigorúbb rendőri intézkedés, tisztogatás nem volt az elmúlt időben, viszont nagy volt a forgalom, sokan adtak. Az kiderült, hogy romániai magyar cigány családról volt szó, akik csúcsidőben (délelőtt is) kiültették gyermekeiket a Skálához közel eső frekvenciáltabb helyekre (Móricz Zsigmond körtér, Villányi út sarok, Móricz Zsigmond körtér Karinty u. sarok ill. Fehérvári úti posta), akik ezeken a helyeken egyidejűleg koldultak, letarolva ezzel a város egyik legforgalmasabb terébe torkolló valamennyi főutat. (Csúcsforgalomban el lehet képzelni milyen összeget tett ki röpke egy óra alatt a bevételük.) A szülők, illetve a családi vállalkozásban résztvevő nagynéni szintén nem tétlenkedett ez alatt az idő alatt. (Ők a Fehérvári út-Bocskai út sarkán árultak – romániai textíliát, fehérneműt.) Nagy tehetsége volt a családnak a szervezéshez. Abból is látszott ez, ahogy ezeket a (saját) gyermekeket koldultatták, megszervezték, csoportosították őket.

A három kisebb gyerek (5-11 évesig) az említett gócpontoknál ült a házak előtt, ott kéregetett. A két nagyobbik – egymásra figyelve, játszva – de mindenképpen egymást ösztönözve, a kocsik-között, illetve a Fehérvári piac standjainál koldult. Itt kellett rámenősnek lenni, ide kellett az idősebb fiúk. Időnként a szülők egyike, rendszerint a mama, végiglátogatta a sort, összenyalábolta gyermekeit, üdítőt, hamburgert, csokit vett nekik, – így ők is jól érezték magukat. Tavasz elejétől egészen szeptember elejéig tartott ez az idill, a bevétel sem lehetett elhanyagolható. „Egész köteg százast adott az anyjának. Azután idejött hozzám, hogy adjak neki ingyen lángost. Hát én nem adtam” – mondta az egyik árus.

Következő helyszínünkön, a Keleti Pályaudvaron kolduló gyerekekkel nem találkoztunk.” A rendszeresen járőröző rendőrök illetve közterület fenntartók elmondták, hogy a nyáron, július közepe tájt, erőteljes rendőri intézkedések sorával kisöpörték a Keletit, megtisztították az itt élő menekültektől, illetve csavargóktól, akik háttérrel biztosítottak, illetve koldulásra bujtatták fel a gyerekeket.

A rossz idő beálltával eltűntek. A közterület-fenntartók több helyszínt soroltak fel (Astoria, Blaha Lujza tér, Arany János u., Jászai Mari tér, Szent István krt, Moszkva tér, Deák tér, a McDonald's étterem és egyéb hamburgeresek), ahol rendszeresen láttak kolduló gyerekeket.

Sorra vettük a helyszíneket.

A Jászai Mari téren sem nagyon láttak kolduló gyerekeket mostanában. Pedig azelőtt két-három gyerek mindig látható volt itt. Idősebbek is kevesebben vannak, nem jellemző az ottlétük.

A Blaha Lujza téren megláttunk két lányt. Az aluljáróban álltak, egy kicsit távolabb az ott lejmoló, fiatal csöves bandától. A nagyobbik lány úgy 16 éves, a kisebbik 12 év körüli.

– Miért vagytok itt? – kérdezem a nagyobbiktól, bízva magyar tudásában.
– Nem volt munka – válaszolta valóban magyarul. – Romániában Brassó városában megkaptuk a címet. Oda utaztunk, de azt mondták, nem kellünk. Elküldtek.

– És a szüleitek is itt vannak?

– Igen, a Keleti pályaudvaron.

Valószínűleg betanult szöveg az egész. Tehetetlennek érzem magam.

– Mi lesz veletek, lányok? – kérdezem.

Néz rám. Aztán feloldja a helyzetet:

– Főnök, egy pár forintot... – és cigányosan elfintorítja az arcát.

– Nem tudok adni. (Tényleg nem tudok.) Lassan elsétálnak.

Viszont többet tudok meg róluk az árusoktól. Már reggel 8 körül feltűnnek, ők és más gyerekek a Blaha környékén, illetve a Népszínház utcái McDonald's előtt, vagy a szökőkútnál, a másik oldalon. A Blaha aluljáróban 4-5 társukkal együtt (a többiek fiúk) gyakorlatilag végigkunyeralják a napot. Játszanak, birkóznak, de – ahogy az árusok mondják: „nem molesztálják a járókelőket”. „Ha csinálnak egy kis pénzt, vesznek valami szendvicset”. De egyébként „elviszik a pénzt haza”. Hogy a „haza” hol van, arról csak sejtésünk lehet, főleg most, hogy a rendőrség ténylegesen kitisztította a Keletit. A gyerekek maguk nem mondják meg, az árusok így nem tudják. Ami hovatartozásukat illeti: erdélyi magyar cigányok. Szociális helyzetüket tekintve, származásuk és nemzetiségük miatt talán háromszorosan is hátrányos helyzetűek. Megtudjuk, hogy nincs semmiféle rendszer a megjelenésükben, lejönnek reggel – ketten-hárman – aztán hozzájuk csapódik még egy vagy két gyerek, és aztán délután előtűnik másik kettő. Két árus is hangsúlyozza, hogy nem szemtelenek, nem rámenősek, de vannak, most is vannak, itt kéregetnek minden nap. Rendőr nem nagyon bántja őket – de ha el is zavarják őket, visszajönnek. Szülőket soha nem látni.

A rossz idő tehát nem számolta fel a gyerekkoldulást csak „leszorította” az aluljárókba? Ezt hittük. Egészen addig, amíg a Blaha és a Népszínház utca sarkánál a Csokonai mozi környékén egy barna kisfiú (begyakorolt) könyörgő tekintete nem állított meg. Hideg volt, erősen őszi idő és ő mégis itt ült. Mint később kiderült, az utóbbi héten anyja minden reggel kihozza és csak este 6 órakor viszi el. Addig – kis megszakításokkal – kéreget. A mama talán egyetlen mentsége, hogy ő maga is koldul, csak egy kicsit feljebb. Romániaiak ők is, viszont magyarul állítólag nem beszélnek. Pár hete vannak itt. Learatják az utószezont? Visszaútra gyűjtenek? Nem tudjuk meg.

Kicsit azért mégis többet tudunk már. Az kezd egyre világosabbá válni, hogy itt „minden van”. Van „szociális indíttatású”, magának illetve családjának kolduló. Van üzletszerűen, szervezeten koldultató, van romániai magyar cigány gyerekkoldus, aki szintén nem beszél magyarul, de magyarnak mondja magát, van romániai román (nem cigány) gyerekkoldus és van (később látni fogjuk) magyarországi magyar gyerekkoldus is. Nincsenek itt se skatulyák – mindenféle fajtája (motivációja) előfordulhat a gyerekkoldulásnak – és elő is fordul! Az az egy viszont, úgy tűnik, aranyszabály, hogy felnőtt (szülő, idősebb haver stb.) mindig van a háttérben. Néha látszik. Többnyire persze nem.

A Deák-téri metróállomás metrórendőrei már sok mindent láttak. De a „szülők” kapcsán máig felháborodottan meséli egyikük: „Kiállították a két gyereket a Posta elé. Lehetek talán 6-8 évesek. Ők (a szülők) meg ott ültek a román rendszámú Zsiguliban, és jól érezték magukat. Emlékszem, a nő még fel is tette az ablakba a lábát. Aztán, mikor már elég pénz összegyűlt, a nő kiszállt, odament a két fiúhoz, és a kötényébe söpörte a pénzt. Aztán vissza a Zsiguliba!”

Itt már úgy tűnik, végleg nem önfenntartásról van szó!

Még jobban szervezettnek tűnik az alábbi „módszer” – szintén a Deáktéren hallottuk, árusoktól: – „Az egyik kislány mesélte, aki egyébként mindig egyedül koldult, hogy van egy ikertestvére, aki szintén ugyanezt csinálja. Egy darabig itt vannak (Magyarországon) aztán amikor túlságosan ismerik már őket a rendőrök, lecserélik őket. Hazamennek „pihenni” addig újakat hoznak ki helyettük, azok szerzik a pénzt”.

A kislányok 12-13 évesek (szintén erdélyi magyar cigányok).

Ez már nagyüzem. Ütemtervvel, rendszerszervezéssel, a tapasztalatokra épülő profitszerzéssel. Lehet-e még tökéletesíteni a haszonszerzésnek-ezt az egyszerű, de jövedelmező módját?

A Deák-téren egyébként turistaszegzon idején az átkötő folyosón naponta két-három gyereket látnak a rendőrök. Jól jövedelmező hely. Így gondolhatta az a (szintén romániai, román ajkú) anya is, aki a Deák-tér felső szintjén a könyvárusoktól nem messze ültette le kb. 5 éves gyermekét. A gyerek ült, előtte pohár. Hullottak bele a pénzek. Ez ment egy darabig, aztán megjelent a kisfiúnak a testvérkéje (10-11 éves), és a szipogó kisfiúnak, aki már szemlátomást unta az egészet és menni akart, a lelkére beszélt. A kisfiú visszaült, és egy darabig megint hullottak a pénzek. Végül a gyerek nem bírta tovább, és mivel öt órán keresztül nézte a vele szemben ingerkedő nagy Mars automatát, pénzeit az automatába dobálta, Mars csoki reményében. Az automata azonban elnyelte az érmeket, csokit viszont nem adott.

A Nyugatiban a gyermekkoldulás új aspektusai tárulnak elénk. Bár a Keleti metró rendőrei szerint a kolduló gyerekek 90-95%-a romániai, a Nyugatiban kiderült, hogy egyes magyarországi magyar családok is így szerzik meg az ételre-italra valót.

A Nyugatiban a lépcsőfeljárónál időnként már reggel fél hatkor is látnak egy asszonyt, aki a nyakába akasztott tábla segítségével élelemre gyűjt gyermekei számára. Az anya karjában mindig egy gyerek (2-3 éves), és mellette is áll egy vagy kettő. Később a gyerekek cserélődnek – héttagú családról van szó – a gyerekeket (az elfogult?) rendőr szerint a kocsmából addigra előkerülő apa hozza és viszi. Rendszertelenül koldulnak, ha összejön a pénz, eltűnnek.

Bár a nyár közepén (július vége felé), itt a Nyugatiban is szigorú ellenőrzések voltak, és a rendőrség itt is úgymond „kisöpörte a terepet” még ma is legalább 4-5 gyerek feltűnik naponta – főleg a mozgólépcsők fel-, illetve lejáratainál. Állandóan változó arcok, az itt dolgozók szerint.

Az egyik újságárus elmondja, hogy a gyerekek néha az újságokra is rendszeresen rájárnak. Volt olyan napja – mondja – amikor 3-4000 Ft hiánya is volt. A gyerekek (fiúk, 8-10 év körüliek) a lopott újságokat más metróállomásokon eladták. „Mikor megkérdeztük tőlük miért (meséli az újságárusnő elnézően mosolyogva), az egyik így válaszolt: „– Na és?! Nem fér bele?! Nekem ne mondja senki, hogy a nyolcéves gyerek fejében született meg, hogy el kell lopni az újságot, hogy aztán más állomáson eladja!”

A leírt forgalmasabb helyeken kívül (Keleti pályaudvar, Blaha Lujza tér, Jászai Mari tér, Deák-tér, Nyugati pályaudvar), rendszeresen feltűnnek gyerekkoldusok az Astoriánál is. Itt heti két-három alkalommal látnak gyerekeket. Egy idős párt (!) váltanak. A-mikor az idős pár eltűnik – a férfi a Kossuth Lajos utcai feljáró egyik oldalán, a nő a másik oldalán koldul – megjelennek a gyerekek (10 és 12 éves fiú és lány), és váltják őket, pont ugyanott. Valószínűleg összetartoznak.

Rendszertelenül fel-felbukkannak mások is. Itt is állandóan változó arcok.

Talán felesleges részleteiben ismertetni az összes, gyerekek által frekventált helyet. De mindenképpen kiemelkedik ezek közül a legveszélyesebbnek, legzüllöttebbnek ítélt Népliget.

A Népligetben megkérdezett árusokból háromnegyed órán át folyt a szó. Mintha hirtelen gátszakadás történt volna, úgy zúdult ránk a panaszáradat.

Kiderült, hogy itt három csoport fiatal is van. Van egy idősebb, békésebb csoport, egy 14-16 éves zsebesekből álló csoport – (ők rabolnak is) és van egy 4-5 fiatalabb gyerekből álló csoport, akik lejmolnak. Magyarországi magyarok valószínűleg a fiúk.

A zsebesek (14-16 évesek) magyarok. Rendszeresen ütnek le embereket a környéken. Hábóritatlanul garázdálkodnak, hisz a rendőrök csak a legkritkább esetben jönnek ki. Azt mondják: „nincs kocsi”.

A fiatalabb lejmoló gyerekekből álló csoport hónapokon át ezeknek a zsebes fiataloknak a közelében tartózkodott – megosztotta velük a népligeti aluljárót. Talán ezek a zsebesek – alkalmi rablók – már előképei ezeknek a kolduló-lejmoló gyerekeknek? Ilyenné válnak majd 3-4 év múlva ők is? És vajon miért ne válnának ilyenné?

A kolduló gyermekek a metrót sem kímélik. Szülővel vagy szülő nélkül, kifacsart végtagokkal, mankóval vagy anélkül, piszkosan vagy „csak” szegényesen, de megjelennek – és kérnek, kunyerálnak, vagy csak felszólítanak: adjál!

Nem sikerült (két embernek egy hónap alatt) feltérképezni, hogy a kolduló gyerekek hány százaléka „utazik” csak a metróra, ahol is csak a metrókocsikat járják végig – és mekkora azoknak a száma, akik a metrókocsik végigjárása után „megpihennek”, – azaz tovább koldulnak – egy-egy állomáson.

Tény, hogy a Nyugatiban kolduló gyerekek közül nem egyet láttak koldulni magán a metrón is – úgy tűnik –, és ez értelemszerű is, ez az általánosabb gyakorlat.

Világossá vált az is, hogy fő idényben (turista szezonban) az egyidejűleg koldulók között létezik egyfajta felosztás, amit persze egy „külsős” (egy kívülről jött) bármikor megzavarhat. Ez azt jelenti, hogy X gyerek végigmetrőzza a Kispeszt-Klinikák közti távot és vissza. (Esetleg váltóval, aki a Klinikáknál kezd akkor, amikor ő, az X gyerek Kispesztnél indul.) A vonal további részén (Ferenc körút-Újpest) ezalatt az idő alatt Y gyerek üzemelhet szabadon.

Nyilvánvaló (legalább is feltételezhető), hogy teljesen kialakult sémák, rendszerek nincsenek, hisz a gyerekanyag folyamatosan cserélődik.

A gyakoriság

A helyszíneket valamennyire megismerve az időtényezőt, illetve a gyakoriságot próbáltuk szemügyre venni. Úgy tűnik, a legáltalánosabb gyakorlat – legalábbis, ami a metró területén koldulókat illeti – a heti két-három alkalom. A hétvégeken a koldulás – amely a mindenkori forgalomhoz alkalmazkodik – visszafogottabb. A hét közbenső napjai (kedd, szerda, csütörtök) a legfrekvenciáltabbak.

Az utcára kiültetett gyermekek is a forgalom nagyságához alkalmazkodnak. A reggeli, illetve a délutáni csúcsidők fizetik a legnagyobb hozamot, ilyenkor ott vannak csemetéink. A köztes időkből valószínűleg egyrészt „letejelnek” a családnak (felnőtteknek stb.), másrészt ilyenkor jut idő arra, hogy gyerekek legyenek, játsszanak egymással, nézelődjenek stb.

Persze nem mindenkinek adatik meg a lazább életstílus – egyes gyerekek (pl. a Blahán levő McDonald's mellett) állandóan a helyükön ülnek – itt állandóan jelentős a forgalom.

Nyilvánvalóan a mindenkori felnőtt határozza meg (az ő engedékenysége vagy szigora) a gyerekek munkaidejét.

A Deák-téri metrórendőröktől azt is megtudtuk, hogy a gyerekek nagymértékben a turista szezonhoz, illetve az időjáráshoz vannak „igazítva”. Május elején kezdenek el szállingózni – és őszre már csak kevesen maradnak. De még ez a kevés se olyan kevés.

Pontosabb becslésre nehéz vállalkozni, de hozzávetőlegesen, egy átlagos hétköznapon a város főbb pontjain ma is egyidejűleg legalább 15-20 gyerek koldul.

Hova mennek ezek a gyerekek a munkaidő végeztével – hol van a szállás, hova viszik a begyűjtött pénzt – illetve a javakat?

A rendőrök tapasztalata szerint – a korábbi intézkedésekig – részben pályaudvarok adtak otthont a gyerekek családjainak (illetve azoknak a felnőtteknek, akik futtatták a gyerekeket). Ezek a családok a pályaudvaron – várókban, üres kocsikban – éltek. A gyerekek idejöttek „haza” - és innen indultak munkába másnap. Most az intézkedések után a helyzet más. Sok romániai és magyar cigánycsalád szorult a X. kerületi Százados úti lakótelep Pongrác úti bejárata, illetve az MTK pálya által határolt részre. Itt „felnyomott”, feltört lakásokban, gyakran rettenetes körülmények között élnek cigánycsaládok. A koldusgyerekek egy része a rendőrök szerint itt „lakik” – de sokan élnek családjukkal a Venyige út melletti nagy szemételepen is. Itt is a szemétkben alszanak, meg gépkocsi roncsokban.

Módszerek

Azt hittük, már nem tudunk meglepődni. Aztán egy nap kollegámmal utaztunk a metróra – adatot gyűjtöttünk. A Ferenciek terén fel is szállt egy élő adat. A 16 éves roma lánynak fél lába volt. Végigment a kocsin és ki-kitartotta a tenyerét: – Adjál! – mondta. Az emberek nem nagyon adtak, talán túl agresszívan közelített a kislány. Elhatároztuk, hogy követjük. Egyik kocsiból a másikba szállt – ezeket, kevés sikerrel, végigtarhálta –, aztán a Klinikáknál leszállt. Utána mentünk. A metróállomás mögött a parkban egy padon 35-40 év körüli cigány külsejű férfi várta. Az ő kezébe számolta le a keresményét. Egy érmét – nyilván külföldi lehetett – gyerekes mohósággal megtartott magának. A férfi engedékenyen tudomásul vette.

Megszólításunkra a férfi tört németseggel, de amúgy barátságosan elmondta, hogy románok, és csak pár napig vannak itt. Kérdeztük, hogy melyik városból valók. Ezt nem értették. Barátságosan mosolyogtak, mikor elmentünk. Akkor még nem is sejtettük, hogy a lány fél lába a legkevésbé szörnyű az egész történetben.

Sok fajtájával találkoztunk már az emberi nyomor szülte leleményességnek. Láttunk egy fiút, akinek valaki (feltehetőleg a saját szülei) teljesen kifordította a lábát, úgy, hogy a térde a vádlija helyén volt. Rövidnadrágot hordott, hogy ezzel is szemléltesse fogyatékoságát. A fiú lábát demonstratíván előre helyezve araszolta végig a metróra. A fején hátul ki volt borotválva egy darab, így jól látszott az ott képződött – eredeti! – kinövés is. A látvány olyan borzalmas volt, hogy sokan valószínűleg azért nem adtak, mert egyszerűen lemeredtek a soktól, amelyet a fiú okozott.

Láttuk a 8-10 éves kislányokat télvíz idején a Jászai Mari téren, akik tiszta és alázatos arccal, teljesen kifacsart lábakkal várták a jólelkű (?) felnőttek adományait, majd munkájuk végeztével felálltak és abszolút normális járással távoztak.

Sokak „élménye” az a fiú volt a villamosmegállóban, aki csak akkor kezdett el mankóján rogyadozni, amikor villamos tűnt fel a láthatáron.

Tudtunk az anyjokkal együtt kolduló gyerekekről is, akik nemegyszer apjuk alkoholizmusát finanszírozták ilyen módon. Találkoztunk a nyakukban táblát viselő koldusgyerekekkel is, akik műtétjükre, hazautazásukra, vagy egyszerűen csak ennivalóra gyűjtöttek szüleikkel együtt, vagy csak magányosan. A gyerekek között voltak szelídek és kevésbé szelídek. Mint ez a féllábú román lány is, akiről az imént szó esett, és aki csak annyit mondott az embereknek elég agresszíven: – Adjál! – rajta csak azért lepődtünk meg, mert kiderült, hogy egy szó sem volt igaz abból, amit társa mondott.

Csővesek ismerték a lányt. Éppen elbicegett előttünk másnap, mikor a Nyugatiban a csövesekkel beszélünk. Ismeritek? – kérdeztem. – Igen – jött a válasz. Itt árulta magát a Nyugatiban vagy három évig.

Hitetlenkedő, döbrent arckifejezésem láttán felvilágosítanak: – Rendesen! Pénzért! – Aztán valami balesete volt, le kellett vágni a lábát. Van vagy 19 éves.

– Nem román?

– Az? Magyar, Csabikám! (Nevem egyébként György.)

Fáj. És az az érdekes, hogy elsődlegesen nem is az, hogy megint becsaptak. Az fáj, hogy egy nappal ezelőtt, amikor a Klinikák metrónál utolértem, megszólítottam ezt a lányt, és adtam neki egy Szűz Máriát ábrázoló kis képet, láttam, hogy örül és büszke rá. Olyan volt, mint egy gyerek, akit megajándékoztak. A koldulásba, elutasításba belefáradt arcán egy pillanatra valamiféle törekeny boldogság jelent meg. Egy pár pillanatra újra ember volt. Az fáj, hogy csak erre a pár pillanatra tudtam neki segíteni.

Mit lehet tenni

A rendőrök elmondják a Deák téren, hogy azelőtt könnyebb volt a helyzet. „Kiskorú veszélyeztetésért” be lehetett vinni a gyereket koldulni küldő felnőttet – ha elcsípték. És gyakran elcsípték.

Igaz, hogy jelenleg is szép számmal utalnak be gyerekeket koldulásért, csavargásért a gondozó intézetekbe a rendőrségtől – de a gyerekek jelentős része most is szabadon „dolgozik”.

Az új törvény értelmében a szülő csak az összes hozzátartozó gyermekkel együtt állítható elő. Amíg nincs meg az összes gyerek, a szülőt sem állíthatja elő a rendőrség.

A rendőrségnek, pedig nincs energiája (autója, embere stb.).

A Gyermekek- és Ifjúságvédő Intézet Alföldi utcai átmeneti otthonában azt is megtudom, hogy amennyiben a szülő jelentkezik a gyermekért – és szinte mindig jelentkezik –; akkor az intézetnek, ha külföldi állampolgárokról van szó, ki kell adnia a gyereket – igaz, a szülők adatainak, útlevelezésének felvétele után. Tehát gyakorlatilag a gyerek újra „munkába” állítható még aznap.

Mint megtudjuk, számosan élnek is a lehetőséggel. Egy-két hónapig „beutaltatják” gyermeküket, aki addig ingyen kosztot, kvártélyt kap, majd eljönnek érte, kiveszik – és az számít a legjobb esetnek, ha utána egyből haza is viszik Romániába.

Felületes vizsgálódásunk alapján úgy tűnik: „lazák” a rendelkezések – túl sok lehetőséget hagynak kibúvókra. Akik pedig tudnak, nyilvánvalóan kibújnak.

Ez egy másik oka a kolduló gyermekek nagy számának. (És azután bizonyára létezik számos más, általunk nem ismert ok is.)

Hipotéziseink romba dőltek. Rájöttünk, hogy van ugyan magának, illetve szűkebb családjának kolduló gyerek, de úgy tűnik, legalább akkora a szervezett, másoknak kolduló gyermekek száma.

Kiderült, hogy nagyrészt valóban cigány származású román, de vannak kolduló magyarországi magyar gyerekek is. Kiderült, hogy egy gyerek nem csak egy vagy két törzshelyen koldul – de, igénybe véve a metró adta lehetőséget, több állomást, több szerelvényt is letarolhat naponta. (Bár ennek pontos menetét nem tudtuk megállapítani.) Kiderült, hogy ezer arca – és álarca – van a gyerekkoldulásnak is. Kiderült, hogy nem vagyunk okos fiúk, és nem tudunk okosat mondani. Kiderült, hogy még mindig csak a jéghegy csúcsát látjuk, bár az is elég csúnya.

Szigorúbb (körültekintőbb?) törvények, humánusabb gondozó intézmények, (humánusabb) egyházi közösségek nyilván mind-mind egy lépést jelentenének előre a megoldás felé.

Addig marad a tehetetlenség fájdalma. A miénk, és főleg: az övék, Nekünk fáj a tehetetlenségünk, nekik, azt hiszem nem túlzás: a vérükre megy.